

Interventie

Voorbereid op je Toekomst

Erkenning

Erkend door deelcommissie Jeugdzorg en psychosociale/pedagogische preventie

Datum: 14 juni 2024

Oordeel: Goed onderbouwd

De referentie naar dit document is: Alarcon, van Aar (september 2024).

Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'Vorbereid op je Toekomst'. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Gedownload van www.nji.nl/jeugdinterventies.

Inhoud

Samenvatting	4
Doelgroep	4
Doel	4
Aanpak	4
Materiaal	4
Onderbouwing	4
Onderzoek.....	5
1. Uitgebreide beschrijving.....	6
1.1 Doelgroep	6
1.2 Doel.....	7
1.3 Aanpak.....	8
2. Uitvoering.....	15
3. Onderbouwing	19
4. Onderzoek	28
4.1 Onderzoek naar de uitvoering	28
4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten	28
5. Samenvatting Werkzame elementen	33
6. Aangehaalde literatuur	34

Samenvatting

Voorbereid op je Toekomst is een interventie waarbij een jongere intensieve ambulante begeleiding krijgt bij het realiseren van een gezond toekomstperspectief. Voorbereid op je Toekomst heeft als basis de presentiebenadering en kenmerkt zich door een outreachende aanpak. De benadering is kracht- en oplossingsgericht en volgt het tempo van de jongere. De begeleider stimuleert de jongere om de eigen toekomst vorm te geven, eigen doelen te bepalen en zoveel mogelijk zelf te doen met waar nodig steun, zodat het gevoel van competentie wordt vergroot. De interventie is zodoende activerend, sluit aan bij de doelen en motivatie van de jongere en tracht binnen een korte periode (10 tot 20 weken) een aantal concrete resultaten te bewerkstelligen op in ieder geval het gebied van wonen, dagbesteding, financieel beheer, steunend netwerk en welzijn (fysiek en mentaal). Voorbereid op je Toekomst werkt aan het bevorderen van zelfredzaamheid van de jongere.

Doelgroep

De methodiek is bedoeld voor jongeren vanaf 15 tot 23 jaar die onvoldoende in staat zijn zelfstandig te functioneren en niet terug kunnen vallen op een stabiele gezinssituatie of sociaal netwerk. Jongeren hebben te maken met problemen op diverse leefgebieden. Zij hebben daardoor een vergroot risico op thuisloosheid, schoolverzuim/voortijdig schoolverlaten en andere problemen.

Doel

Doel van Voorbereid op je Toekomst is dat de jongere een gezond en realistisch toekomstperspectief heeft en (eerste) stappen zet in het realiseren van dit perspectief ten behoeve van het vergroten van de zelfredzaamheid van de jongere.

Aanpak

Tijdens een traject (tussen de 10 en 20 weken) wordt de jongere ondersteund bij het nadenken over en uitstippelen van zijn toekomst, het zoeken naar onderdak, het regelen van inkomen, opleiding en/of werk, zicht krijgen en stappen nemen om het welzijn zowel fysiek als mentaal in balans te krijgen, een passende vrijetijdsbesteding regelen en het vinden van geschikte mensen om op terug te vallen. De methodiek kent vier fasen en nazorg: 1) Aanmelding, screening en kennismaking, 2) Verzameling en analyse van informatie en doelen stellen, 3) Uitvoering en 4) Afsluiting en nazorg.

Materiaal

Handleiding: Spanjaard, H. (2023). Voorbereid op je Toekomst. Handleiding voor professionals. Deze handleiding is te bestellen bij VanMontfoort.

Onderbouwing

Voorbereid op je Toekomst gaat ervan uit dat voor jongeren met een problematische jeugd de weg naar volwassenheid minder gunstig verloopt dan bij jongeren die zonder noemenswaardige problemen opgroeien. Het ontbreekt hen aan een stabiele basis om op terug te vallen, waardoor zij steun en aansturing op de weg naar zelfstandigheid missen. Ze ervaren problemen op diverse terreinen zoals huisvesting, opleiding, werk en financiën, en het gemis van benodigde vaardigheden (om huisvesting te organiseren, budgetteringsvaardigheden, relationele vaardigheden). Daarnaast missen de jongeren vaak een stabiele gezinssituatie en voldoende en goede relaties met anderen. De

aanwezige krachten van de jongere en het eigen toekomstperspectief zijn onvoldoende zichtbaar voor de jongere zelf en de omgeving.

Centrale elementen in Voorbereid op je Toekomst zijn: centraal stellen van de jongeren, hun verhaal en wensen, opbouwen van een samenwerkingsrelatie, de relatie met ouders en andere familie herstellen en versterken waar mogelijk, het zoeken van een of meer steunfiguren in het netwerk waar de jongere op terug kan vallen, het versterken van de krachten en ontdekken van talenten van de jongere, het ontwikkelen van een toekomstbeeld en toekomstplan, het vergroten van de vaardigheden van de jongere om zijn doelen te bereiken en het realiseren van een aantal basisvoorwaarden zoals onderdak, opleiding/werk, financiën en welzijn. Het opbouwen van een betrouwbare werkrelatie met de jongere, de krachtgerichte benadering en de outreachende aanpak waarbij de begeleider samen met de jongere op pad gaat om zaken te regelen, maken dat de jongere in een korte periode wordt toegerust om een eigen toekomst op te bouwen.

Onderzoek

Manon Maas (2014) heeft onderzoek gedaan naar de effectiviteit van de Vertrek Training¹ voorafgaand aan de zelfstandigheidstraining voor jongeren die nog geen duidelijk toekomstperspectief hebben en aangewezen zijn op zelfstandigheidstraining. De jongeren uit beide condities scoren gelijk (geen significant verschil) op het totaal verworven competenties, doelrealisatie, tevredenheid en duur van hulpverlening. Voor twee specifieke competenties blijkt echter wel dat de jongeren die eerst de VertrekTraining hebben gevolgd meer hebben geprofiteerd van de Zelfstandigheidstraining dan de jongeren die niet eerst de VertrekTraining hebben gevolgd. Zij zijn namelijk aan het eind van de Zelfstandigheidstraining vaardiger in: Participeren in onderwijs of werk en Opbouwen en onderhouden van sociale contacten en vriendschappen. De conclusie luidt dat voor jongeren die op korte termijn zelfstandig moeten worden maar nog geen toekomstperspectief hebben, het inzetten van de VertrekTraining voorafgaand aan een Zelfstandigheidstraining leidt tot het aanleren van evenveel of meer competenties zonder dat het totale zorgtraject er langer van wordt.

Van Haaster, Van der Veldt en Van den Bogaart (1997) hebben in Nederland onderzoek gedaan naar de effectiviteit van de VertrekTraining.

Het onderzoek concludeert dat de VertrekTraining de beoogde doelgroep, jongeren met een verhoogd risico op thuisloosheid, bereikt. Ook concluderen de onderzoekers dat bij beëindiging van de VertrekTraining het 32% van de deelnemers (n= 54) gelukt is om de vijf succescriteria te realiseren. Na een half jaar zijn deze vijf zaken in orde bij 46% van de deelnemers (n=28) waarover gegevens verzameld konden worden. Bij beëindiging van de VertrekTraining is het bij een veel grotere groep (78%) gelukt om vier van de vijf criteria te realiseren. Na een half jaar zijn deze zaken nog in orde bij 71%.

---

¹ Nu Voorbereid op je Toekomst

1. Uitgebreide beschrijving

1.1 Doelgroep

Uiteindelijke doelgroep

Voorbereid op je Toekomst is bedoeld voor jongeren van 15 jaar tot 23 jaar die onvoldoende in staat zijn zelfstandig te functioneren en niet terug kunnen vallen op een stabiele gezinssituatie of sociaal netwerk. Jongeren hebben problemen of risico's op meerdere leefgebieden zoals wonen, dagbesteding en sociaal netwerk. Zij hebben daardoor een vergroot risico op thuisloosheid, schoolverzuim/vroegtijdig schoolverlaten en andere problemen. Vaak hebben jongeren al eerder ambulante en/of residentiële hulp gehad.

Intermediaire doelgroep

De intermediaire doelgroep wordt gevormd door belangrijke personen in het netwerk van de jongere waaronder ook ouders. Deze personen kunnen in beginsel op afstand staan en niet actief zijn in het ondersteunen van de jongere. Voorbereid op je Toekomst is er juist op gericht om samen met de jongere het netwerk in kaart te brengen, actief te benaderen en te activeren zodat sterkere banden tussen de jongere en het netwerk ontstaan en de jongere ondersteuning krijgt van het netwerk.

Selectie van doelgroepen

Jongeren worden aangemeld door verschillende instanties: jeugdhulp (residentieel, pleegzorg, ambulant) jeugdzorg+, schoolmaatschappelijk werk, jeugdteam/wijkteam, leerplicht, etc.

De aanmelding en kennismaking bestaat uit één of twee gesprekken met de jongere en belangrijke personen uit het netwerk.

Bij de aanmelding wordt de hulpvraag, het functioneren van de jongeren op verschillende leefgebieden verkend en de mate waarin de jongere voldoet aan de indicatiecriteria.

De indicatiecriteria zijn:

- leeftijd vanaf 15 tot 23 jaar (en bij achterlopende ontwikkeling tot 27 jaar);
- een IQ van 70 of hoger; in de praktijk zien we dat jongeren met LVB (IQ tussen 50/55 en 70) ook worden begeleid. Soms is IQ niet vastgesteld maar zijn er beperkingen in 'adaptieve' vaardigheden. Criteria in geval van LVB is dat de jongere in staat moet zijn nieuwe vaardigheden te leren.
- problemen of risico's op meerdere leefgebieden zoals wonen, school/werk en sociaal netwerk;
- niet terug kunnen vallen op een stabiele gezinssituatie of sociaal netwerk;
- veelal heeft de jongere hiervoor al ambulante en/of residentiële hulp gehad.

De jongere hoeft bij aanvang niet gemotiveerd te zijn, wel is de deelname vrijwillig.

Contra-indicaties zijn:

- een ernstige verstandelijke beperking. De jongere moet in staat zijn vaardigheden te leren. Een ondergrens wordt dan ook op een IQ van tussen de 50/55 en 70 gesteld,
- ernstige vorm(en) van psychopathologie zoals ernstige somberheid in het kader van een depressie of een psychose en verslavingsproblematiek (alcohol, drugs, gokken) en verslavingsproblematiek die het kunnen leren en profiteren van de begeleiding in de weg staat. Ernstige vormen van psychopathologie en verslaving vragen eerst om behandeling.

De jongere krijgt na aanmelding en de kennismakingsgesprekken twee dagen bedenktijd. Daarna wordt een keuze gemaakt met betrekking tot het verdere traject. Er zijn drie mogelijkheden:

1. De jongere zegt ja tegen deelname, voldoet aan de indicatiecriteria en er zijn geen contra-indicaties. De begeleiding kan starten.
2. De jongere wordt *doorverwezen* naar een andere vorm van hulp die beter aansluit bij de vraag en de jongere.
3. *Afsluiting* contact: de jongere ziet af van deelname.

Bij de start van de begeleiding wordt een samenwerkingscontract met de jongere getekend.

Betrokkenheid doelgroep

De interventie is in de periode 2017-2023 aangepast aan de hand van de praktijkervaringen van de verschillende organisaties die de interventie uitvoeren. Door middel van informatie die tijdens landelijke terugkomdagen is verzameld, de opleidingsdagen en contacten met verschillende teams is de interventie aangevuld met nieuwe praktijk- en wetenschappelijke inzichten.

In 2023 is de handleiding opnieuw beschreven. Professionals die de interventie uitvoeren zijn betrokken geweest door input te leveren over mogelijke aanvullingen/wijzigingen en hebben feedback gegeven op een conceptversie van de handleiding.

Daarnaast is gekeken naar de aanpak Toekomstgericht werken in begeleiding naar volwassenheid van NJI (<https://www.nji.nl/van-jeugd-naar-volwassenheid/aanpak-toekomstgericht-werken-in-begeleiding-naar-volwassenheid>) en is getoetst of de nieuwe methodiekhandleiding aan de belangrijke aanbevelingen voldoet. Dit blijkt wel het geval te zijn.

Jongeren zijn niet rechtstreeks betrokken bij de doorontwikkeling van de interventie. Input vanuit jongeren is meegenomen middels het verzamelen van informatie uit de exit-vragenlijsten. Zo is bijvoorbeeld de duur van de begeleiding verruimd naar 20 weken. Dit punt werd door een kleine groep jongeren in 2016 als verbeterpunt aangedragen. Verder is de input vanuit jongeren meegenomen door de methodiek te toetsen aan de hand van de 10-punten die jongeren hebben aangegeven voor een goede ondersteuning (<https://www.nji.nl/van-jeugd-naar-volwassenheid/dit-vinden-jongeren-belangrijk-in-jeugdhulp>). Voorbereid op je Toekomst sluit naadloos aan bij de punten die jongeren van belang vinden. De begeleiding is gericht op:

1. Werken aan de BIG 5: vijf belangrijke leefdomeinen wonen, support, dagbesteding, welzijn en inkomen (<https://www.nji.nl/van-jeugd-naar-volwassenheid/jongeren-ondersteunen-bij-hun-Big-5>),
2. Hulp bij praktische zaken,
3. Helpen met verantwoordelijkheden nemen en keuzes maken,
4. Sluit aan bij tempo van de jongere,
5. De professional staat naast de jongere,
6. De jongere bepaalt de doelen waar die aan werkt en heeft de regie,
7. Aandacht voor het positieve: positieve feedback, aandacht voor wat goed gaat en successen vieren,
8. Hulp om een vangnet te creëren,
9. Een toekomstplan met korte en lange termijn stappen,
10. De begeleiding kan doorlopen na 18 jaar.

1.2 Doel

Hoofddoel

Hoofddoel van Voorbereid op de je Toekomst is:

de jongere heeft een gezond en realistisch toekomstperspectief en zet (eerste) stappen in de realisering van dit perspectief.

Voorbereid op je Toekomst wordt ingezet om de zelfredzaamheid van de jongere te vergroten zodat de jongere zoveel als mogelijk zelfstandig deelneemt aan de maatschappij. De jongere heeft een gezond en realistisch toekomstperspectief voor ogen en zet concrete stappen in het realiseren van dit perspectief.

Subdoelen

Subdoelen zijn onderverdeeld in drie categorieën:

1. De basisvoorwaarden voor zo zelfstandig mogelijk functioneren zijn zoveel mogelijk gerealiseerd:
  - a. De jongere heeft (concreet zicht op) een stabiele woon- of verblijfplaats.
  - b. De jongere heeft (concreet zicht op) een structurele dagbesteding.
  - c. Er is sprake van een adequaat financieel beheer. De jongere heeft zicht op inkomsten en uitgaven en eventueel schulden en heeft (concreet zicht op) een stabiele financiële situatie.
  - d. De jongere heeft (concreet zicht op) wat nodig is om fysiek (bijv. inzicht in ziektes of fysieke klachten) en mentaal (mentale gezondheid) in balans te zijn en heeft een plan voor het signaleren van en handelen bij disbalans.
2. De jongere beschikt over een steunend sociaal netwerk: de jongere heeft één of meer steunfiguren in diens sociale netwerk waar hij op terug kan vallen met specifieke aandacht voor de relatie met ouders en familie.
3. De jongere heeft een toekomstplan en voldoende vaardigheden om aan dat plan te werken:
  - a. De jongere is zich bewust van zijn talenten en krachten, kan deze benutten.
  - b. De jongere heeft een toekomstplan.
  - c. De jongere heeft voldoende vaardigheden om zijn doelen te realiseren (zoals bellen naar instanties, invullen van formulieren, zelfstandig reizen, solliciteren, budgetteren, omgaan met groepsdruk, oplossen van ruzies, voeren van gesprekken).

1.3 Aanpak

Opzet van de interventie

Voorbereid op je Toekomst is een intensieve individuele vorm van begeleiding die kan variëren tussen de tien en de twintig weken.

Voorbereid op je Toekomst kent vier fasen en nazorg:

1. Aanmelding, screening en kennismaking (1 tot 3 weken): in deze fase wordt kennis gemaakt, de hulpvraag en het functioneren van de jongere op diverse leefgebieden verkend en bepaald of de interventie passend is voor de jongere.
2. Verzameling en analyse van informatie en doelen stellen (2 tot 6 weken): deze fase is gericht op het bouwen aan een samenwerkingsrelatie, verzamelen van informatie en het stellen van doelen. Vaak worden in deze fase urgente zaken samen met de jongere geregeld bijv. aanvragen ID, regelingen voor schulden, etc.
3. Uitvoering (6 tot 12 weken), eventueel met een verlenging. Deze fase staat in het teken van regelen van stabiele woon/verblijfplaats, een opleidings- of werkplek, afspraken die te maken hebben met fysieke en mentale gezondheid, het regelen van financiële en juridische zaken, het opbouwen van sociale contacten en het

organiseren van tenminste één steunfiguur in het sociaal netwerk en het leren van vaardigheden om deze zaken te regelen.

4. Afsluiting (1 tot 2 weken): in de laatste week/weken vindt de afsluiting van de begeleiding plaats.
5. Nazorg: na afsluiting vindt er op drie momenten (3, 6 en 12 maanden) een follow up plaats waarin de begeleider contact zoekt met de jongere om na te gaan hoe het met de jongere gaat op de belangrijkste leefgebieden. Indien nodig kan de professional kleine interventies uitvoeren en/of de jongere doorverwijzen voor verdere hulp.

Over de hele periode is er gemiddeld vier tot acht uur per week face-to-face of telefonisch/digitaal contact met de jongere.

Inhoud van de interventie

Voorbereid op je Toekomst bestaat uit 4 fases die allen doorlopen worden.

Fase 1: Aanmelding, screening en kennismaking

In deze fase wordt de jongere aangemeld en vindt de kennismaking plaats bestaande uit één of twee gesprekken met de jongere en belangrijke personen uit het netwerk. Dit kunnen ouders zijn of een voogd. Het is belangrijk dat de jongere zelf mee instemt dat deze belangrijke personen bij de gesprekken erbij zijn. Bij de aanmelding wordt de hulpvraag, het functioneren van de jongeren op verschillende leefgebieden verkend en de mate waarin de jongere voldoet aan de indicatiecriteria. Na de gesprekken krijgt de jongere twee dagen bedenktijd. Er zijn drie mogelijkheden voor een vervolg:

1. De jongere zegt ja tegen deelname, voldoet aan de indicatiecriteria en er zijn geen contra-indicaties. De begeleiding kan starten.
2. De jongere wordt doorverwezen naar een andere vorm van hulp die beter aansluit bij de vraag en de jongere.
3. Afsluiting contact: de jongere ziet af van deelname.

Bij de start van de begeleiding wordt een samenwerkingscontract met de jongere getekend.

Fase 2: Verzameling en analyse van informatie en doelen stellen

Werkrelatie opbouwen

Het eerste contact tussen de jongere en de begeleider is het kennismakingsgesprek tijdens de aanmelding. In de eerste weken na de start leert de begeleider de jongere verder kennen en bouwt een relatie met hem op. Daarvoor geldt als uitgangspunt dat de begeleider:

- aansluit bij de jongere in taal, tempo en agenda
- open en onbevooroordeeld staat,
- vanuit de relatie met de jongere werkt,
- zich verdiept in de leefwereld van de jongere en wat voor de jongere belangrijk is,
- buiten de gebaande paden durft te treden (bijvoorbeeld op andere tijden of plekken afspreken),
- en nabij blijft ook als de jongere bijv. afspraken niet nakomt of minder motivatie toont.

De begeleider werkt niet voor, maar samen met de jongere. Werkt vanuit grote betrokkenheid en een positieve benadering: niet problemen staan centraal, maar mogelijkheden en krachten. De begeleider laat de jongere merken dat hij er vertrouwen in heeft dat de jongere zijn doelen kan realiseren. Hij daagt de jongere uit zijn eigen keuzes te maken en zelf oplossingen te bedenken.

Informatieverzameling

De begeleider brengt op een gestructureerde manier de situatie van de jongere in kaart ten aanzien van de diverse leefgebieden en de krachten en leerwensen van de jongere. Hiervoor stimuleert hij de jongere zijn verhaal te vertellen (narratieve benadering), legt hij al in de eerste periode contact met belangrijke personen in het netwerk van de jongere en zet hij diverse hulpmiddelen en vragenlijsten in zoals: tijdbalk, wenslijn, weekkaart, competentielijst/krachteninventarisatie. De zelfredzaamheid van de jongere op verschillende leefgebieden wordt ingeschat (aan de hand van bijv. de Krachtenwijzer light, ZRM-J of de competentielijst). Het sociaal netwerk wordt in kaart gebracht aan de hand van bijv. het bolletjesschema en de VIP-kaart. Het *bolletjesschema* is een praktisch instrument om het sociale netwerk in kaart te brengen en analyseren. De begeleider verzamelt samen met de jongere de namen van mensen die in het leven van de jongere, vroeger en nu, betekenis hebben. Die mensen kunnen uit verschillende categorieën afkomstig, bijvoorbeeld gezin; vrije tijd, familie, school/werk, vrienden, hulpverlening, buurt, sociale media. Met behulp van de zogenaamde 'VIP-kaart' kan in kaart worden gebracht welke soorten steun er al aanwezig zijn en hoeveel en welke mensen dit bieden. Vraag de jongere – eventueel met behulp van het genogram en netwerkschema – wie de belangrijkste personen (VIP's) voor de jongere zijn of zijn geweest. DE VIP-kaart maakt inzichtelijk de mate waarin de netwerkcontacten (VIP's) daadwerkelijk steun aan de jongere te bieden hebben en voor welke soorten steun de jongere bij wie terecht kan. Ook wordt duidelijk welke soort ondersteuning kwetsbaar is of zelfs ontbreekt.

De diverse hulpmiddelen en vragenlijsten worden in een (digitaal) logboek verzameld. Het is het logboek van de jongere. Het logboek bevat minimaal het contract voor de samenwerking, een formulier met persoonlijke gegevens, het formulier Achtergrond en ontwikkeling, de krachtenanalyse bolletjesschema/netwerkschema/ netwerkkring/VIP-kaart en het toekomstplan. Afhankelijk van het feit of de professional er gebruik van heeft gemaakt, kunnen ook de volgende formulieren in het logboek zitten: tijdbalk, wenslijn, ZRM, krachtenwijzer light, competentielijst, genogram, doelkaarten, weekkaart, Mijn Positieve Gezondheid, Leef-Wijzer, silhouet, risicokaart en relatiekaart.

Doelen formuleren en toekomstplan opstellen

Op basis van een analyse van de verzamelde informatie ontstaat voor de jongere en de begeleider zicht op waar de veranderwensen van de jongere liggen. De jongere kiest met ondersteuning van de begeleider welke doelen belangrijk zijn en waar hij aan gaat werken. Dit gebeurt door middel van de doelkaarten. De doelen hebben vaak betrekking op de woonsituatie, (het vinden van) dagbesteding in de vorm van school en/of werk, het leren oplossen van problemen, netwerkversterking en gezondheid/welzijn. De doelen worden vastgelegd in het toekomstplan en ondertekend door de jongere en de professional. Hier worden de doelen verder geconcretiseerd in acties. In de beschrijving van een actie staat niet alleen aangegeven wat bereikt moet worden, maar ook hoe dat kan, wie wat gaat doen en wanneer dat gaat gebeuren. Het inlichten van de verwijzer en belangrijke personen uit de omgeving over het toekomstplan gebeurt bij voorkeur door de jongere zelf in aanwezigheid van de professional. De professional stimuleert de jongeren om samen met het netwerk te werken tijdens het begeleidingstraject.

Het is niet zo dat de eerste weken van Voorbereid op je Toekomst uitsluitend besteed worden aan het verzamelen en analyseren van informatie en het stellen van doelen. Soms zijn er zorgen of wensen die meteen om actie vragen. De professional kan dan met concrete praktische of materiële hulp de op dat moment noodzakelijke ondersteuning

bieden en daarmee tegelijkertijd de werkrelatie versterken. Vooral wanneer jongeren bij aanvang van de begeleiding geen stabiele verblijfplaats of dagbesteding hebben, bieden professionals ook in de tweede fase veel praktische hulp.

Fase 3: Uitvoering

In de derde fase staat het uitvoeren van het toekomstplan centraal. Hierbij worden vaardigheden geleerd, samengewerkt met het netwerk en worden keuzes gemaakt en stappen gezet in het realiseren van o.a. wonen, dagbesteding, financiën, etc.

Verkenning, versterking en samenwerken met het sociaal netwerk

De begeleider en de jongere gebruiken de verzamelde informatie uit het bolletjesschema en VIP kaart en de doelen om te verkennen op welke doelen vanuit het netwerk ondersteuning wenselijk en mogelijk is. In het plan wordt opgenomen hoe de jongere kan samenwerken met zijn eigen netwerk, ook wordt er gekeken naar de noodzaak om het netwerk uit te breiden. Voor de jongeren uit de doelgroep geldt dat de relatie met de ouders verstoord is of dat de ouders niet in staat zijn om voldoende steun te bieden. De relatie met ouders en andere familie komt altijd aan bod tijdens de begeleiding. De begeleider ondersteunt de jongeren bij het activeren en/of opbouwen van een steunend netwerk en als dat passend is contactherstel met ouders. De jongere neemt initiatief, daarbij ondersteund door de begeleider om personen uit het netwerk te benaderen en afspraken te maken met deze steunfiguren.

Keuzes maken en realiseren ten aanzien van wonen, school/werk, sociale contacten etc.

Ten behoeve van zijn toekomst moet de jongere keuzes maken (zoals waar gaat hij wonen?) en moeten er verschillende praktische en materiële zaken geregeld worden: het vinden van woonruimte, inrichting, financiën, dagbesteding, enzovoort. De begeleider ondersteunt de jongere zodat hij zelf leert hoe hij zaken kan regelen en hoe hij zijn netwerk hierbij gebruikt. De professional maakt bij de uitvoering van het toekomstplan gebruik van een combinatie van trainen, informeren, adviseren, begeleiden en bemiddelen,

Leren van nieuwe vaardigheden

De meeste jongeren moeten nieuwe vaardigheden leren om een toekomst op te bouwen en zich in de nieuwe situatie staande te houden en verder te ontwikkelen. Deze vaardigheden hebben betrekking op alle praktische, cognitieve, sociale en emotionele taken die horen bij de nieuwe sociale leefomgeving. Dit betekent zorgen voor zichzelf, instanties opbellen, keuzes maken, voor je mening opkomen, een conflict uitpraten, op bezoek gaan bij ouders/netwerk, vrije tijd invullen, financiën beheren, et cetera. Het leren en oefenen van vaardigheden gebeurt deels op kantoor middels instructie en oefening en deels in de praktijk. Op kantoor kan de professional in de vorm van rollenspellen de jongere laten oefenen met specifieke situaties zoals een gesprek met iemand uit het netwerk. Daarbij wordt aandacht besteed aan de gebeurtenis en welke gevoelens en gedachten de jongere kan hebben bij de situatie en tot welk gedrag dit leidt. De jongere leert hoe storende en helpende gedachten van invloed zijn op gedrag. Het leren en oefenen in de praktijk gebeurt doordat de begeleider met de jongere op pad gaat om samen zaken te regelen en/of te werken aan zijn sociale netwerk. De begeleider fungeert soms als rolmodel, in andere gevallen is hij de aangever: hij praat de jongeren op het laatste moment nog even moed in en bespreekt direct nadat de jongere het contact heeft gehad, hoe het gegaan is en wat de volgende stap kan zijn.

Voortgang bewaken

Om de vier weken evalueren de jongere en de professional de doelen en acties uit het toekomstplan. De voortgang in de begeleiding wordt voor de jongere en de professional zichtbaar in een *logboek*, waarin onder andere formulieren voor de krachtenanalyse, de netwerkanalyse, het contract tussen jongere en professional en de doelen en acties zijn opgenomen.

Fase 4: Afsluiting

Evalueren en overdragen

In de vierde fase bewaakt de professional dat alles wat in gang gezet is, gecontinueerd wordt: de afspraken t.a.v. wonen, dagbesteding, financiën, etc. Gedurende het traject is samengewerkt met belangrijke steunfiguren van de jongere en eventuele andere betrokken professionals, zij worden over de afsluiting geïnformeerd en er wordt met hen gesproken over de wijze waarop zij de jongere verder kunnen ondersteunen. De begeleider draagt samen met de jongere zorg voor een adequate overdracht (indien nodig) en stelt samen met de jongere een 'back-up plan' op waarin staat wat de jongere kan doen in moeilijke situaties. De doelen worden geëvalueerd en beoordeeld in welke mate deze behaald zijn.

Nazorg

Nadat de begeleiding is afgesloten vinden er follow-up contacten plaats: na drie, zes en twaalf maanden. De bezoeken zijn bedoeld om zicht te krijgen op hoe het met de jongere gaat en te kijken of ondersteuning of advies nodig is. Bij de follow-up wordt bekeken hoe de jongere het doet op de vijf succescriteria: 1) een stabiele verblijfplaats, 2) structurele dagbesteding, 3) ten minste één steunfiguur, 4) balans tussen uitgaven en inkomsten, en 5) welzijn van de jongere (fysiek en mentaal). Deze vijf succescriteria zijn vertaald in subdoelen 1 en 2, en zijn de vijf belangrijke leefdomeinen om zelfstandig te kunnen leven (<https://www.nji.nl/van-jeugd-naar-volwassenheid/jongeren-ondersteunen-bij-hun-Big-5>). De professional kan een kleine interventie uitvoeren of doorverwijzen in geval dat dit nodig blijkt.

<i>Fase</i>	<i>Doelen</i>	<i>Formulieren</i>	<i>Technieken en hulpmiddelen</i>
1) Aanmelding, screening en kennismaking Duur: 1 tot 3 weken Contactfrequentie : 1 á 2 keer per week, minimaal 1 x face-to- face Gemiddeld 2-6 uur per week	- kennismaken met de jongere en starten van een werkrelatie		

<i>Fase</i>	<i>Doelen</i>	<i>Formulieren</i>	<i>Technieken en hulpmiddelen</i>
<p>2) Verzameling en analyse van informatie en doelen stellen</p> <p>Duur: 2 tot 6 weken</p> <p>Contactfrequentie : 2 maal per week, minimaal 1 keer face-to-face</p> <p>Gemiddeld 6-8 uur per week</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verder opbouwen van werkrelatie - verzamelen en analyseren van informatie (netwerkanalyse en krachtenanalyse) - opstellen toekomstplan (doelen stellen) 	<ul style="list-style-type: none"> - Bolletjesschema of netwerk-schema of netwerkcirkel - VIP-kaart - Competentie-analyse - Toekomstplan 	<ul style="list-style-type: none"> - Tijdbalk en levenslijn/wenslijn of levensverhaal - Interview Achtergrond en ontwikkeling, Krachtenwijzer Light, of ZRM of Competentielijst - Netwerk- of bolletjesschema of netwerkcirkel - VIP-kaart - Doelkaarten - Weekkaart - Vragenlijst(en) - <i>Mijn Positieve Gezondheid</i> - <i>Leef-Wijzer</i> - <i>Kwaliteiten en wensen, kwaliteitskaarten of Discover Yourself Online</i> - <i>Genogram</i> - <i>Risicokaart</i> - <i>Relatiekaart</i> - <i>Cirkeltechniek</i>
<p>3) Uitvoering</p> <p>Duur: 6 tot 12 weken</p> <p>Contactfrequentie : 2 maal per week, minimaal 1 maal face-to-face</p> <p>Gemiddeld 4-6 uur per week</p>	<ul style="list-style-type: none"> - bezoeken van mensen uit het netwerk - concretisering en realisering van de doelen uit het toekomstplan: keuzes, voorbereidingen en acties ten aanzien van wonen, school/werk, vrije tijd, sociaal netwerk, enzovoorts - trainen van vaardigheden - evaluatie en vaststellen van nieuwe doelen en acties 	<ul style="list-style-type: none"> - Toekomstplan 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Praktische/materiële hulp</i> - <i>Informatie en advies</i> - <i>Structuur bieden</i> - <i>Gebruik van apps en websites</i> - <i>Psycho-educatie</i> - <i>Feedback op adequaat gedrag</i> - <i>Feedback op inadequaat gedrag of gedragsuggestie</i> - <i>Instructie of suggestie</i> - <i>Model staan</i> - <i>Gedragsoefening</i> - <i>Discriminatie training</i> - <i>Storende en helpende gedachten</i> - <i>Thermometer of stoplicht en eerstehulpkaart</i> - <i>Potlood- en papiertraining (brainstormen)</i> - <i>Potlood- en papiertraining met meerdere mensen</i> - <i>Kosten-batenanalyse</i> - <i>Sociale contacten benaderen</i> - <i>Conflictbemiddeling</i> - <i>Uitbreiding van het sociale netwerk</i> - <i>Maatjes</i>

2. Uitvoering

Materialen

Materialen ten behoeve van de uitvoering

Spanjaard, H. (2023). Voorbereid op je Toekomst. Handleiding voor professionals. De handleiding vormt de basis van de training tot begeleider en is verplichte literatuur.

Trainershandleiding. Ten behoeve van de opleiding is een uitgebreide trainershandleiding beschikbaar.

Naast de handleiding is voor de professional een logboek beschikbaar waarin alle formulieren en hulpmiddelen die tijdens de begeleiding worden gebruikt zijn verzameld. Dit logboek vormt tevens de basis voor het logboek van de jongere die Voorbereid op je Toekomst volgt. De jongere beheert zijn eigen logboek tijdens de begeleiding. De materialen voor de jongeren zijn in 2023 aangepast. De materialen zijn te verkrijgen bij de ontwikkelaar VanMontfoort.

Materialen ten behoeve van werving

Er zijn voor de verschillende organisaties die VT uitvoeren flyers en informatie beschikbaar. Er zijn tevens filmpjes beschikbaar voor de jongeren waarin uitleg wordt gegeven over Voorbereid op je Toekomst.

Locatie en type organisatie

Voorbereid op je Toekomst is een ambulante interventie die op de plek waar de jongere verblijft/woont kan worden uitgevoerd, maar ook op een andere locatie, zoals de locatie van de organisatie waar de begeleider werkzaam is.

Elke professional in het sociaal domein met een passende Hbo-opleiding (SPH of vergelijkbaar) en met enige jaren ervaring met de doelgroep, kan na het volgen van de opleiding de begeleiding uitvoeren. Op dit moment wordt Voorbereid op je Toekomst voornamelijk uitgevoerd door professionals van jeugdhulporganisaties op verschillende plekken in Nederland.

Opleiding en competenties van de uitvoerders

Functie-eisen voor begeleiders zijn:

- Hbo-opleiding vereist (SPH of vergelijkbaar);
- Enige jaren ervaring in het werken met jongeren en jongvolwassenen.

Verder is het volgen van de 7-daagse basistraining Voorbereid op je Toekomst vereist.

Het programma van de basistraining is als volgt:

Dag 1 Doelgroep, uitgangspunten en fasering van Voorbereid op je Toekomst, basishouding op basis van presentie, motiverende en oplossingsgerichte gesprekvoering

Dag 2 Individuele begeleiding: Informatieverzameling, competentieanalyse, doelen stellen

Dag 3 Vaardigheden leren

Dag 4 Netwerkversterking

Dag 5 Tentamen, afsluiting en nazorg, monitoring en kwaliteitsborging

Dag 6 Uitwisseling van ervaringen, oefenen met een acteur

Dag 7 Nieuwe technieken en herhaling van technieken.

Deelnemers ontvangen een bewijs van deelname wanneer zij de basistraining (en het tentamen) met goed gevolg hebben afgesloten.

De basistraining is de afgelopen jaren aan verschillende groepen gegeven en is zeer positief beoordeeld door de deelnemers.

Een professional kan gecertificeerd worden als hij twee trajecten conform de methodiek uitvoert en deze ter begeleiding en beoordeling voorlegt aan een ervaren trainer van VanMontfoort. De professional maakt van de trajecten een portfolio (hierin worden ingevulde hulpmiddelen, etc. opgenomen). De VanMontfoort trainer beoordeelt deze en er wordt een certificaat uitgereikt.

De volgende competenties van de begeleider Voorbereid op je Toekomst zijn belangrijk:

- Is onbevooroordeeld, staat naast de jongere en laat de agenda van de jongere leidend zijn
- Is activerend en outreachend
- Versterkt (potentiële) krachten in de jongere en/of zijn directe omgeving
- Een 'prater' en een 'doener'
- Enthousiasmerend en motiverend
- Kan methodisch werken
- Beschikt over strategische en sociale vaardigheden om het netwerk van jongeren te benaderen en te versterken
- Is in staat planmatig en zelfstandig te werken
- Is op flexibele tijden inzetbaar
- Heeft kennis van, en ervaring en affiniteit met de doelgroep en het netwerk van instanties die voor deze doelgroep relevant zijn.

Kwaliteitsbewaking

Het systeem voor kwaliteitsbewaking bestaat uit:

- Certificering van de professional. De eisen om gecertificeerd te worden zijn o.a. het volgen van de 7-daagse basisopleiding en het behalen van het tentamen. Na de opleiding legt de deelnemer twee trajecten aan de VanMontfoort trainer voor. Deze trajecten worden op de volgende onderdelen beoordeeld:
  - a. De reden van aanmelding
  - b. De informatie uit het screeningsinterview
  - c. Het logboek
  - d. De ingezette middelen, zoals het toekomstplan en het oefenen van vaardigheden (subdoel 3)
  - e. De werkrelatie en basishouding
  - f. Het inzetten en bezoeken van het netwerk
  - g. Op welke manier er gewerkt wordt aan de doelen van de jongere
  - h. Het behalen van de vijf succescriteria: a) stabiele verblijfplaats; b) structurele dagbesteding; c) gezonde financiële situatie; d) fysieke en mentale gezondheid en e) ondersteunend netwerk (subdoelen 1 en 2).
- Landelijke dag. De kwaliteit wordt tevens op peil gehouden door het jaarlijks organiseren van de landelijke dag Voorbereid op je Toekomst. Deze dag wordt door Van Montfoort georganiseerd en staat in het teken van uitwisseling en deskundigheidsbevordering van de begeleider Voorbereid op je Toekomst. De landelijke dag wordt geaccrediteerd bij het SKJ. Deelname is niet verplicht.
- In de verschillende organisaties die de Voorbereid op je Toekomst uitvoeren wordt de kwaliteit van de interventie middels supervisie of intervisie bewaakt. Dit wordt door de organisaties die de interventie uitvoeren zelf georganiseerd. Organisaties verzamelen gegevens over de tevredenheid en resultaten van de hulp middels exit-vragenlijsten en evaluatieformulieren.
- De organisaties die Voorbereid op je Toekomst uitvoeren hebben en onderhouden zelf een professioneel netwerk met instanties die voor het realiseren van de

- randvoorwaarden (wonen, financiën, school/werk) van belang zijn bijvoorbeeld gemeente, wijkteam, schuldhulpverlening, jongerenwerk, etc.
- Er is (nog) geen systeem van licenties voor organisaties.

Randvoorwaarden

Om het programma uit te kunnen voeren, dient de doelgroep in de regio aanwezig te zijn, hebben de Voorbereid op je Toekomst begeleiders en hun inhoudelijke ondersteuner/gedragswetenschapper de opleiding Voorbereid op je Toekomst gevolgd en is binnen en buiten de organisatie draagvlak voor de interventie. De organisatie heeft afspraken gemaakt met VanMontfoort t.a.v. de begeleiding bij de invoering van het programma.

De organisatie moet voldoen aan algemene voorwaarden op het gebied van stabiliteit en de bereidheid om de hiervoor genoemde randvoorwaarden op het gebied van uitvoering en begeleiding te realiseren.

Nodig voor de uitvoering is een ruimte met bij voorkeur een tafel en de mogelijkheid om met flapovers te werken. Tevens dient er een mogelijkheid te zijn om te bellen en te internetten, aangezien de jongere zelf instanties of het netwerk belt of op zoek gaat naar informatie op internet.

Implementatie

Er is een uitgebreid implementatieprogramma beschreven in de notitie Implementatie en Kwaliteitsbewaking VertrekTraining. Er worden voorwaarden voor implementatie gesteld aan de organisatie, specifieke voorwaarden met betrekking tot het programma en organisatorische aspecten van de interventie.

In de notitie Implementatie en kwaliteitsbewaking Voorbereid op je Toekomst worden alle organisatorische en contextuele randvoorwaarden opgesomd die nodig zijn voor een goede uitvoering van de interventie.

Voorwaarden ten aanzien van de interventie:

- De doelgroep is aanwezig.
- Er is zowel intern als extern draagvlak voor de uitvoering van de begeleidingstrajecten, waaronder ook financiering voor de trajecten.
- Er is samenwerking met aanpalende sectoren (onderwijs, arbeid en dienstverlening).
- De Voorbereid op je Toekomst begeleiders (en hun inhoudelijk ondersteuner/gedragswetenschappers) hebben de basistraining gevolgd.
- De organisatie maakt afspraken met VanMontfoort over de implementatie en er is sprake van begeleiding bij de invoering van het programma.
- De organisatie spreekt de bereidheid uit om voor goede uitvoeringscondities van het programma zorg te dragen.

Organisatorische aspecten waaraan het programma moet voldoen zijn onder meer:

- Een team van minimaal twee begeleiders en een inhoudelijk ondersteuner/gedragswetenschapper met een aantal uren beschikbaar voor inhoudelijke begeleiding.
- Een begeleider is flexibel in zijn werktijden, inclusief werken in de avonduren.
- Begeleiders beschikken over de mogelijkheid om in een spreekkamer/werkkamer gesprekken met jongeren te voeren en outreachend te werken.

- Er is regelmatig overleg over inhoud en organisatie van de trajecten.

Kosten

De kosten zijn als volgt verdeeld:

1. Materiële kosten
  - Basisopleiding Voorbereid op je Toekomst
    - Open inschrijving € 1750 (in 2023)
    - In-company (in 2023 kosten op aanvraag)
  - Certificeringstraject € 1659 (in 2023)
  - Begeleiding bij implementatie (op aanvraag bij Van Montfoort)
  - Kosten communicatie en PR (optioneel)
2. Personele kosten:
  - Uren voor implementatie van het programma door interne functionaris. Meestal is dit een manager of gedragswetenschapper en passen activiteiten binnen de taakomschrijving.
  - Inhoudelijke ondersteuning van begeleiders (bijv. door gedragswetenschapper). Minimaal één uur per week
  - Uren uitvoering begeleiders. Gemiddeld tussen de 4 á 8 uur per week per jongere. Dit komt op gemiddeld 120 uur per traject.

We hebben geen richtprijzen omdat organisaties met verschillende tarieven werken voor verschillende financiers (gemeenten).

3. Onderbouwing

Probleem

Jongeren met een stabiele thuissituatie blijven langer thuiswonen

Bij het bereiken van de leeftijd van 18 jaar is een jongere volgens de wet volwassen. Jongeren zijn echter tot zeker eind twintig nog volop in ontwikkeling, zowel lichamelijk als geestelijk en zelfstandig worden is iets anders dan volgens de wet volwassen zijn. In de laatste decennia is er sprake van een verschuiving van de leeftijd waarop jongeren écht volwassen worden. Uit cijfers van het CBS blijkt dat relatief meer jongeren langer bij hun ouders wonen. Van de 18-jarigen woont 89% nog bij één of beide ouders. Met 25 jaar is dat 32% procent, en van de 27-jarigen is 18% nog thuiswonend (CBS Bevolking, levensloop 2023).

Dat jongeren langer blijven thuiswonen heeft onder andere te maken met woningtekort, studieschulden en flexibilisering van de arbeidsmarkt (zzp-erschap en tijdelijke contracten) (van Steenberghe & Schipper, 2017). Door thuis te blijven wonen, kunnen zij mogelijk meer werken en sparen en kunnen zij zich zodoende beter en langer voorbereiden op het zelfstandig wonen.

Het laat zien dat de gemiddelde jongvolwassene langer een beroep blijft doen op zijn of haar thuissituatie, en dus steeds meer aangewezen is op ouders (en netwerk) op hun weg naar zelfstandigheid.

Jongeren in kwetsbare posities en de weg naar zelfstandigheid

Terwijl de meeste jongeren in de groei naar volwassenheid nog lange tijd terug kunnen vallen op een stabiele gezinssituatie en ruimte hebben om te experimenteren, is dit echter niet voor alle jongeren vanzelfsprekend. In elke gemeente kent circa 15 % van de jongeren (1 op de 6 à 7) tussen de 16 en 27 jaar serieuze problemen op het pad naar volwassenheid. Zij hebben hulp, ondersteuning en perspectief nodig bij de overgang van jeugd naar volwassenheid, bij het vinden van onderdak, het verwerken van een inkomen en zorgen voor een opleiding of baan (Vereniging van Nederlandse gemeenten, 2024).

We onderscheiden verschillende groepen jongeren in een kwetsbare positie. Het gaat om jongeren met risicogedrag (delinquent gedrag), spookjongeren (niet ingeschreven), NEET (niet in opleiding, training of werk), zwerfjongeren, asielzoekers/vluchtelingen, jonge moeders, vroegtijdige schoolverlaters, thuiszitters, etc.

Behalve problemen op het gebied van materiële factoren, zoals huisvesting, opleiding, werk en financiën, en het gemis van benodigde vaardigheden (om huisvesting te organiseren, budgetteringsvaardigheden, relationele vaardigheden), speelt bij de doelgroep het gemis aan voldoende en goede relaties met anderen een belangrijke rol. Bij deze jongeren is vaak sprake van een problematische gezinssituatie en veel conflicten met de ouders. Een 'life event' zoals scheiding of het overlijden van een ouder kan hierin een rol spelen. Vaak worden ze uit huis gezet of verlaten ze zelf het huis na een conflict (Altena et al, 2018; Roets et al, 2022). De (gehechtheids)relaties met ouders en familie zijn daardoor in het algemeen verstoord, ze hebben vaak meerdere verplaatsingen tussen residentiële voorzieningen, pleeggezinnen en thuis meegemaakt, ze hebben negatieve ervaringen op school en kampen met persoonlijke problemen als gevolg van ingrijpende gebeurtenissen en negatieve ervaringen. Het ontbreekt de jongeren aan een

stabiele basis om op terug te vallen, waardoor zij steun en aansturing op de weg naar zelfstandigheid missen (Steketee et al., 2009). Bovendien is er (ook bij de jongeren zelf) onvoldoende zicht op de aanwezige krachten van de jongere en het eigen toekomstperspectief.

Als jongeren vanwege hun leeftijd of door hun omstandigheden zelfstandig moeten functioneren terwijl ze dat nog niet kunnen, en zij geen steunend netwerk hebben, lopen zij een verhoogd risico op dak- of thuisloosheid. Het gaat vaak om jongeren die een hulpverleningsgeschiedenis hebben of de jeugdhulp verlaten. Na teleurstellende ervaringen met instanties zijn jongeren hulpverleningsmoe en zorgmijddend. Ze hebben ervaren dat hulp niet gericht was op hun eigen specifieke vragen en dat ze niet als gelijkwaardige partners zijn bejegend. Uit onderzoek (Fransen, Van den Handel & Wolswinkel, 2009) blijkt dat ongeveer tweederde van de in totaal ongeveer 9000 zwerfjongeren² een hulpverleningsgeschiedenis heeft. Ook komt een deel van deze jongeren later met zwaardere problematiek weer in beeld (Steketee et al., 2009).

Vorbereid op je Toekomst is oorspronkelijk in de jaren '90 ontwikkeld onder de naam VertrekTraining voor jongeren die een residentiële instelling gingen verlaten. De interventie wordt nu breder ingezet en is geschikt voor jongeren die vanwege hun leeftijd of door hun omstandigheden zelfstandig moeten functioneren terwijl ze dat nog niet kunnen, en zij geen steunend netwerk hebben. De interventie voorkomt dat jongeren dakloos of thuisloos raken en zwaardere problematiek (schooluitval, etc.) optreedt.

Oorzaken

De jongeren die tot de doelgroep behoren, hebben een problematische gezinsachtergrond. Als gevolg van een gebrek aan stabiliteit en negatieve ervaringen op het gebied van gehechtheid hebben de jongeren een gebrekkig 'basisvertrouwen': vertrouwen in zichzelf en in anderen (Heineke, 2007). Deze jongeren hebben een intern werkmodel ontwikkeld waarin de boodschap luidt dat er in stressvolle situaties geen steun is. Ze doen niet snel een beroep op anderen. Daarnaast heeft deze groep vaak een negatief zelfbeeld en negatieve denkpatronen ontwikkeld (bijvoorbeeld: 'Ik ben niets waard', 'Niemand geeft om mij') (Wolff en anderen, 2014).

In het verlengde van het voorgaande geldt dat de jongeren weinig vertrouwen hebben in de toekomst, ze hebben het idee dat ze zelf weinig of geen invloed op hun situatie hebben. Dit laatste wordt in de literatuur wel aangeduid als 'self-efficacy', dat wil zeggen het vertrouwen dat iemand heeft in de eigen bekwaamheid om met succes invloed uit te kunnen oefenen op de omgeving of de mate waarin men gelooft in de eigen mogelijkheden om taken of doelen succesvol te volbrengen (Bandura, 1977). Het ontbreekt hen ook aan positieve rolmodellen: belangrijke voorbeeldfiguren met een stabiele woon- en werksituatie (Heineke, 2007).

Ook is hun strategie voornamelijk gericht op overleven, waardoor het ontbreekt aan een beeld van hun toekomst.

De jongeren hebben, door hun problematische achtergrond, vaak moeite met het regelen en behouden van huisvesting, opleiding, werk en financiën, en beschikken onvoldoende over de benodigde vaardigheden (zoals vaardigheden om huisvesting te organiseren,

---

² Uit telonderzoek zwerfjongeren 2011. Deze telling werd in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) verricht door Bureau HHM

budgetteringsvaardigheden, relationele vaardigheden) om zelfstandig te kunnen functioneren. Dit wordt bevestigd in onderzoek door Steketee et al. (2009), waaruit naar voren komt dat een groep kwetsbare jongeren tussen de 18 en 23 jaar begeleiding naar zelfstandigheid nodig heeft. De onderzoekers benadrukken dat, naast praktische ondersteuning en begeleiding bij alle leefgebieden (wonen, werken, financiën, psychische gezondheid), het ontwikkelen van een sociaal netwerk waarop de jongere kan terugvallen essentieel is. Een deel van deze jongeren redt het niet en komt later met zwaardere problematiek of als zwerfjongere weer in beeld.

Specifiek voor jongeren die de (residentiële) jeugdhulp verlaten, geldt dat de hulp die zij krijgen vaak niet aansluit bij wat de jongeren nodig hebben op weg naar zelfstandigheid. Jongeren zelf zeggen dat de voorbereiding op zelfstandigheid vanuit de verblijfsvoorziening vaak onvoldoende is (Pehlivan & Brummelman, 2015). In het bronnenonderzoek van *I'm Ready* (Pehlivan & Brummelman, 2015) komt naar voren dat een deel van de jongeren het gevoel heeft dat ze er op hun achttiende helemaal alleen voor staan, omdat er veel onduidelijkheid en onzekerheid heerst op het moment dat de jeugdzorg stopt. Daarnaast zijn veel jongeren, zeker als zij een periode van gedwongen hulp hebben gehad, 'hulpverleningsmoe'. Zij willen zelf de regie over hun leven.

Aan te pakken factoren

1. Onvoldoende stabiele basis om op terug te vallen

Voor de jongeren uit de doelgroep geldt dat de relatie met de ouders verstoord is of dat de ouders niet in staat zijn om voldoende steun te bieden. Daarnaast hebben de jongeren in het algemeen een klein sociaal netwerk en te weinig steunfiguren in het netwerk. De jongeren hebben steun nodig in de ontwikkeling naar zelfstandigheid, maar ze hebben als gevolg van hun achtergrond met veel discontinuïteit en instabiliteit, een gebrekkig vertrouwen in anderen en zijn daarom minder geneigd steun te accepteren. Deze aan te pakken factor komt terug in subdoel 2: De jongere beschikt over een steunend sociaal netwerk: de jongere heeft één of meer steunfiguren in diens sociale netwerk waar hij op terug kan vallen met specifieke aandacht voor relatie met ouders en familie.

De begeleider ondersteunt de jongeren bij het activeren en/of opbouwen van een steunend netwerk waarbij de relatie met ouders en anderen altijd aan bod komt.

2. Ongunstige uitgangssituatie voor zelfstandig functioneren (onderdak, financiën, opleiding/arbeidsmarkt, welzijn).

Jongeren uit de doelgroep hebben door hun problemen, minder gunstige perspectieven op het gebied van huisvesting, opleiding en werk/inkomen. Het ontbreekt hen aan concrete steun op deze punten van bijvoorbeeld de ouder(s).

Deze aan te pakken factor komt terug in subdoel 1: De basisvoorwaarden voor zo zelfstandig mogelijk functioneren zijn zoveel mogelijk gerealiseerd:

- a. De jongere heeft (concreet zicht op) een stabiele woon- of verblijfplaats.
- b. De jongere heeft (concreet zicht op) een structurele dagbesteding.
- c. Er is sprake van een adequaat financieel beheer. De jongere heeft zicht op inkomsten en uitgaven en eventueel schulden en heeft (concreet zicht op) een stabiele financiële situatie.
- d. De jongere heeft (concreet zicht op) wat nodig is om fysiek (bijv. inzicht in ziektes of fysieke klachten) en mentaal (mentale gezondheid) in balans te zijn en heeft een plan voor het signaleren van en handelen bij disbalans.

3. Negatief zelfbeeld en gebrekkig zelfvertrouwen

Door het ontbreken van een gezonde basis met veilige gehechtheidsrelaties en positieve rolmodellen, en door diverse negatieve en faalervaringen hebben veel jongeren uit de doelgroep geen positief zelfbeeld en weinig zelfvertrouwen. Ze vinden zichzelf niets waard en denken dat hen niets lukt. Er is onvoldoende zicht op waar de jongere goed in is en er is sprake van een lage self-efficacy: de jongere gaat ervan uit dat hij weinig tot geen invloed heeft op het vormgeven van zijn leven.

Deze aan te pakken factoren komen terug in subdoel 3a: De jongere is zich bewust van zijn talenten en krachten en kan deze benutten.

Door samen met de jongere krachten en competenties te benoemen en succeservaringen op te doen, wordt gewerkt aan bewustwording en zelfvertrouwen.

4. Geen of gebrekkig toekomstbeeld

Een essentieel thema in de leeftijdsfase van de doelgroep is het ontwikkelen van een duidelijk beeld van zichzelf in de toekomst. De doelgroep heeft, als gevolg van de problematische gezinsachtergrond, de strategie van 'overleven' en de lage self-efficacy, geen duidelijk toekomstbeeld. Het lukt de jongere zonder ondersteuning onvoldoende om plannen te maken voor de toekomst en deze te realiseren.

Deze aan te pakken factor komt terug in subdoel 3b: De jongere heeft een toekomstplan. De begeleider ondersteunt de jongere om een toekomstbeeld te vormen, dit uit te werken naar een concreet toekomstplan en de jongere te stimuleren hiermee aan de slag te gaan.

5. Onvoldoende vaardigheden om aan doelen te werken

Jongeren hebben vaardigheden nodig om doelen te realiseren op de verschillende leefgebieden. Deze vaardigheden zijn nodig om in heden en toekomst zelfstandig zaken te regelen.

Deze aan te pakken factor komt terug in subdoel 3c: De jongere heeft voldoende vaardigheden om zijn doelen te realiseren. Bijvoorbeeld: bellen naar instanties, keuzes maken, invullen van formulieren, zelfstandig reizen, solliciteren, budget opstellen, omgaan met groepsdruk of ruzies, voeren van gesprekken.

De begeleider ondersteunt de jongere, laat hem oefenen en geeft hem feedback bij het zich eigen maken van de benodigde vaardigheden.

Verantwoording

Voorbereid op je Toekomst heeft als doel de zelfstandige deelname van de jongere aan de samenleving te bevorderen door samen met de jongere een plan te maken voor het regelen van de basale voorwaarden voor zelfstandigheid (huisvesting, financiën, opleiding/werk, vrijetijdsbesteding), de jongere te stimuleren en te ondersteunen bij het werken aan het plan en te realiseren dat er voldoende sociale steun is.

Kernelement van de interventie is de open, respectvolle houding en de goede werkrelatie die de begeleider opbouwt met de jongere op basis van de presentiebenadering (Baart, 2004). Betrokkenheid en nabijheid zijn hierin essentiële kenmerken. De begeleider is er onvoorwaardelijk voor de jongere en staat altijd naast de jongere. Als de jongere bijvoorbeeld over drugsgebruik vertelt, dan hoort de begeleider dit aan zonder oordeel te vellen of ongevraagd adviezen te geven. Doordat de jongere leidend is in het traject en de begeleider hem ondersteunt bij de stappen die de jongere zelf bepaalt, groeit bij de jongere het vertrouwen in de begeleider en wordt gebouwd aan een goede werkrelatie. De begeleider komt zijn afspraken na, is betrouwbaar (doet wat hij zegt, en zegt wat hij

doet), volgt het tempo van de jongere en is flexibel zowel in tijd (goed bereikbaar) als in werkwijze (niet vaste sessies maar volgend op wat de jongere aangeeft). Het opbouwen van een werkaliantie, met jeugdigen en gezinnen is een van de algemeen werkzame factoren in de zorg aan jeugdigen (zie bijvoorbeeld Van Yperen, Van der Steege, Addink & Boendermaker, 2010).

Deze persoonlijke en krachtgerichte benadering maakt dat het de begeleider lukt om de jongere te ondersteunen en te activeren bij het werken aan zijn toekomst.

Een tweede element is de focus op leren en motiveren. Om de competentie van jongeren te vergroten moeten leerprocessen op gang komen die leiden tot ander gedrag. Bij het analyseren van problemen en het aanleren van vaardigheden, gebruikt de begeleider leertheoretische principes, vooral uit de operante leertheorie, de cognitieve leertheorie, de sociale leertheorie en de zelfmanagementtheorie. Daarnaast heeft een jongere motivatie nodig om te leren, waarvoor motiverende gespreksvoering wordt ingezet (Miller & Rollnick, 2002). Deze methode stimuleert jongeren en volwassenen om hulp te zoeken voor hun problemen en/of hun ongezonde levenswijze aan te pakken (zie bijvoorbeeld Lundahl & Burke, 2009). De motivatie van de jongere wordt groter als de professional erin slaagt de ambivalentie van de jongere te onderzoeken en op te lossen. De volgende principes staan daarbij centraal: empathie uitdrukken, ontwikkelen van discrepantie, vermijden van discussie, omgaan met weerstand en het ondersteunen van geloof in eigen kunnen ('self-efficacy'). Basistechnieken zijn reflectief luisteren, omgaan met weerstand ('meebewegen' met de cliënt om de cliënt te helpen weerstand te overwinnen en stappen te zetten in de richting van verandering), agenda bepalen en toestemming vragen ('de cliënt bepaalt') en het uitlokken van verandertaal ('de cliënt kiest').

Een derde belangrijk element is de intensiteit en duur van de interventie. Aangenomen wordt dat jongeren meer gemotiveerd zijn voor een aanpak die binnen afzienbare tijd afgerond is, dan voor een langdurig traject. Door de intensiteit van de Voorbereid op je Toekomst is het mogelijk om goede resultaten te behalen. Uit evaluatieonderzoek tijdens de demonstratiefase van VertrekTraining (Van Haaster et al., 1997) en vanuit de praktijk is aangetoond dat er veel kan worden bereikt in een periode van tien weken. De tijdsdruk blijkt de jongeren te stimuleren en activeren om snel met essentiële zaken aan de gang te gaan – van het regelen van materiële en praktische zaken tot en met het versterken van het sociale netwerk en het leren van nieuwe vaardigheden.

Na kortdurende intensieve hulp is het zinvol het om minder intensieve, langdurige ondersteuning te bieden om stabiliteit te creëren en terugval te voorkomen (Tuentjer et al., 2022; Franken et al., 2023). Deze verdere ondersteuning kan nodig zijn omdat veel jongeren met problemen kampen op meerdere levensgebieden, waardoor het moeilijker kan zijn om een stabiel leven op te bouwen. Plotselinge gebeurtenissen en life events kunnen hen makkelijk uit balans brengen. In Voorbereid op je Toekomst is daarom veel aandacht voor nazorg, in de vorm van follow up momenten.

Overigens wordt Voorbereid op je Toekomst zelf ook ingezet als nazorgprogramma om de transitie tussen de instelling en het zelfstandig leven te ondersteunen.

Voorbereid op je Toekomst kan ingezet worden om jongeren te begeleiden in de overgang van verblijven in een instelling naar een zelfstandig bestaan. Het kan als een nazorgprogramma worden ingezet om de transitie tussen de instelling en het zelfstandig leven te ondersteunen. Binnen- en buitenlandse studies naar de uitkomsten van

verschillende vormen van vervolgzorg na residentiële jeugdzorg laten zien dat jongeren die nazorgprogramma's voltooiën beter af lijken dan jongeren die geen gebruik maken van zorg na vertrek (Boendermaker et al., 2013; Heerde et al., 2018).

Hieronder beschrijven we per subdoel de aanpak en de onderbouwing daarvan.

Subdoel 1a t/m 1d. De basisvoorwaarden voor zelfstandig functioneren zijn zoveel mogelijk gerealiseerd, zoals huisvesting, financiën, opleiding/werk en welzijn

De jongere werkt met ondersteuning van de begeleider aan de basisvoorwaarden voor zelfstandig functioneren. Kenmerkend is de activerende en outreachende opstelling van de begeleider. Deze gaat veel met de jongere op pad, bijvoorbeeld naar instellingen en instanties om materiële en praktische zaken te regelen. Het gaat hier om concrete hulp bij het vormgeven van de toekomst van de jongere, bijvoorbeeld door samen een stabiele verblijfplaats of een uitkering te regelen.

Al binnen de periode van Voorbereid op je Toekomst worden zoveel mogelijk concrete successen behaald (bijvoorbeeld inschrijven voor een woonplek, een succesvolle inschrijving bij een opleiding, beter inzicht in en concrete vaardigheden voor budgettering). In het realiseren van deze basisvoorwaarde is de jongeren vaak afhankelijk van de context zoals bijv. beschikbare woonruimte. De begeleiding legt dit uit en benadrukt dat de jongere door zich actief op te stellen dit goede resultaten levert: bijvoorbeeld door naar een instantie te bellen kun je antwoord op een vraag krijgen of wordt je verzoek sneller in afhandeling genomen, . De jongere wordt daarmee bevestigd in het feit dat hij wel degelijk zelf invloed kan uitoefenen op zijn situatie. Doordat tijdens de Voorbereid op je Toekomst ook wordt gewerkt aan het vinden van tenminste één steunfiguur in het netwerk van de jongere, kan met deze figuur – en in samenwerking met de daartoe aangewezen instanties – ook na de Voorbereid op je Toekomst verder worden gegaan met het uitbreiden van benodigde vaardigheden en het maken of voltooiën van concrete afspraken met instanties. De jongere neemt, met ondersteuning van de steunfiguur en evt. andere benodigde instanties, zelf de regie over zijn leven en zet deze levenswijze ook na afronding van de Voorbereid op je Toekomst voort.

Subdoel 2 De jongere beschikt over een steunend sociaal netwerk: de jongere heeft één of meer steunfiguren in diens sociale netwerk waar hij op terug kan vallen met specifieke aandacht voor relatie met ouders en familie.

De begeleider verkent met de jongere altijd zijn netwerk in brede zin. Onderdeel daarvan is de verkenning van de relatie tussen jongere en ouders. Indien mogelijk ondersteunt de begeleider bij contactherstel of een nieuwe invulling van de relatie. Ook als de ouders geen concrete steun kunnen bieden aan de jongere, is het wel van belang dat er duidelijkheid is over de relatie.

Naast de ouders zoekt de begeleider samen met de jongere naar andere steunfiguren in het netwerk waar de jongere op terug kan vallen. Ook werkt de begeleider in veel gevallen aan uitbreiding van het sociaal netwerk. De begeleider volgt hierin de stappen die Baars, Uffing en Dekkers (1990) noemen:

- (1) inventariseren van behoefte en netwerk in kaart brengen,
- (2) analyse van het netwerk op aanknopingspunten voor doelgerichte interventies, en
- (3) planmatig ondernemen van concrete acties in en met het netwerk.

Deze drie stappen worden als volgt uitgevoerd door de Voorbereid op je Toekomst.

Stap 1 wordt middels netwerkanalyse (formulier) en het invullen van het bolletjesschema uitgevoerd. Uit de diverse hulpmiddelen die tijdens de Voorbereid op je Toekomst worden

gebruikt volgen aanwijzingen voor belangrijke personen in het netwerk (levenslijn, weekkaart, etc.). Dit is een standaard onderdeel van de methode.

Stap 2: na het in kaart brengen van het netwerk wordt met de jongere verkend welke personen uit het netwerk een rol kunnen vervullen en bij welke doelen. Deze worden aan de doelen gekoppeld op de flap zodat het voor de jongere inzichtelijk is wie hem bij welk doel kan ondersteunen.

Stap 3: met de jongere wordt besproken en wordt een plan gemaakt hoe hij het netwerk kan benaderen en vragen. Kenmerkend is dat de begeleider indien nodig (als de jongere dit vraagt) samen met de jongere op pad gaat om personen in het netwerk op te zoeken. De begeleider is erop gefocust dat de personen uit het netwerk na het beëindigen van het traject actief rondom de jongere blijven.

Daarnaast werkt de begeleider ernaar toe om het vertrouwen van de jongere in andere mensen te vergroten, waardoor de jongere eerder geneigd is steun te zoeken. Dit doet de begeleider door telkens te vragen naar de zaken die wel lukken (bijv. wie heeft je vroeger wel geholpen op school?) en te focussen op de goede ervaringen.

Subdoel 3a. De jongere is zich bewust van zijn talenten en krachten en kan deze benutten.

Er wordt gewerkt aan competentievergroting door verlichting van taken en vergroten van vaardigheden. De Voorbereid op je Toekomst is gebaseerd op het competentiegericht werken en competentiemodel (Slot & Spanjaard, 1999; Slot, 1988). De competentieanalyse is een vast onderdeel van een traject. Samen met de jongere wordt in kaart gebracht welke competenties de jongere heeft, welke vaardigheden hij nog wil leren en welke protectieve factoren en stressoren er zijn. De jongere wordt zich met ondersteuning van Voorbereid op je Toekomst bewust van zijn krachten en hoe hij deze op andere situaties kan toepassen.

Een belangrijk kenmerk van Voorbereid op je Toekomst is de gerichtheid op empowerment. De begeleider hanteert hiervoor een krachtgerichte en oplossingsgerichte benadering (De Jong & Berg, 2001; Wolf, 2016). De basishouding van de begeleider wordt gekenmerkt door acceptatie van de jongere en geloof in wat hij kan. Het accent ligt niet op problemen en alles wat mis is gegaan, maar op de krachten, mogelijkheden en wensen van de jongere. Daarnaast stimuleert en steunt de begeleider de jongere om zoveel mogelijk zelf te doen, zodat de jongere ervaart dat hij succesvol is (empowerment). Empowerment wordt wel gedefinieerd als "het vinden van de kracht om controle over het eigen leven te hebben en om het geloof te versterken in de eigen kwaliteiten en mogelijkheden om het leven positief te beïnvloeden" (Bolt, 2006). De grondleggers van de oplossingsgerichte benadering stellen dat het benadrukken van de problemen van de jongere en het aandragen van weloverwogen oplossingen door experts, in veel gevallen de jongere ontmoedigen, ondanks alle goede bedoelingen. De oplossingsgerichte benadering hanteert als missie dat de jongere sterker moet worden gemaakt om zelf te kunnen komen tot een bevredigend leven. Mensen met problemen moeten worden bemoedigd om zelf hun problemen op te lossen (De Jong & Berg, 2001). Over de oplossingsgerichte benadering is bekend dat de focus op kleine en specifieke gedragingen, het proces van gezamenlijk zoeken naar oplossingen, en de hoop en focus op positieve oplossingen in plaats van op problemen, werkzame factoren zijn (Quick & Gizzo, 2007, in: Bartelink, 2013). Stams en anderen (2006) menen dat oplossingsgerichte therapie ook positieve resultaten heeft omdat deze aanpak tegemoetkomt aan de behoefte aan autonomie van de cliënt die samen met de hulpverlener naar oplossingen voor het probleem zoekt. Volgens McKeel (2012) blijkt

oplossingsgerichte therapie optimisme bij cliënten te creëren over de mate waarin zij met succes hun doelen kunnen bereiken (McKeel, 2012, in: Bartelink, 2013). Recent onderzoek toont aan dat oplossingsgerichte therapie effect heeft op het waargenomen lage zelfbeeld en de zelfeffectiviteit van adolescenten (Karababa, 2024). Door deze benadering versterkt de begeleider het vertrouwen van de jongeren in eigen kunnen. Het geloof in de eigen mogelijkheden wordt in verband gebracht met motivatie. Mensen zijn eerder gemotiveerd om iets te doen als zij het idee hebben dat zij de bekwaamheid hebben om dit met succes uit te voeren (Bandura, 1977). Motivatie, de stimulans van de jongere om aan zijn toekomst te werken, is een belangrijke factor die de hulpverlening doet slagen of mislukken.

Subdoel 3b. De jongere heeft een toekomstplan

De jongere maakt met ondersteuning van de begeleider een toekomstplan gebaseerd op het toekomstbeeld van de jongere. De begeleider ondersteunt de jongere bij de uitvoering. Het plan is nadrukkelijk het plan van de jongere zelf en het is aan de jongere om hieraan te werken. Daarin verschilt de begeleider meestal van eerdere hulpverleners die de jongere meegemaakt heeft: de begeleider stelt niet als autoriteit eisen aan de jongere, maar stelt zich op als coach die de jongere helpt zijn eigen doelen te formuleren en te realiseren. Doordat de jongere eigen keuzes maakt en zelf de regie houdt, is de kans groter dat hij de doelen weet te realiseren (Unger et al., 2014). Dit correspondeert met de hiervoor genoemde inzichten over empowerment. Het plan komt tot stand door eerst te kijken naar hoe de jongere zijn toekomst ziet en wat hij daarbij nodig heeft. Door het inzetten van specifieke middelen als de levenslijn wordt de jongere ondersteund om na te denken over de toekomst en welke stappen hij moet zetten. Hieruit volgen de doelen die de jongere met behulp van doelkaarten voor zichzelf bedenkt. De doelkaarten hebben betrekking op de acht ontwikkelingstaken waar jongvolwassenen voor staan: Vormgeven aan veranderende relaties in het gezin, Participeren in onderwijs of werk, Zinvol invullen van vrije tijd, Creëren en onderhouden van een eigen woon- en leefsituatie, Omgaan met autoriteiten en instanties, Zorgdragen voor gezondheid en uiterlijk, Opbouwen en onderhouden van sociale contacten en vriendschappen, Vormgeven aan intimiteit en seksualiteit (Slot & Spanjaard, 2015). De jongere stelt met ondersteuning van de begeleider de doelen op waar hij aan gaat werken. Doelen zijn bijvoorbeeld: minder ruzie hebben met ouders, weer naar school gaan, baantje vinden om meer inkomsten te genereren. De begeleider maakt gebruik van verschillende werkwijzen en instrumenten (levenslijn, inventarisatie van competenties en krachten, wondervraag) die op flap worden getekend voor gestructureerde informatieverzameling, zodat de jongere overzicht en inzicht in zijn situatie krijgt. Daardoor wordt het gevoel controle te hebben en zelf invloed uit te kunnen oefenen op zijn situatie (self-efficacy) vergroot (Bandura, 1977). Voorbereid op je Toekomst sluit aan bij de uitgangspunten van de zelfbeschikkingstheorie of zelfdeterminatietheorie (Ryan & Deci, 2000; Deci & Ryan, 2002). Zelfbeschikking is de mogelijkheid om over jezelf, het eigen lichaam en leven te beslissen. Hoe meer autonomie, competentie en verbondenheid iemand ervaart, hoe gemotiveerder hij vanuit zichzelf is om bepaalde dingen te doen. Uit onderzoek blijkt dat, naast het aansluiten bij de sterke kanten van jongeren, het stellen van gerichte doelen en het maken van concrete plannen om deze doelen te behalen, bijdraagt aan het vergroten van plannings- en probleemoplossende vaardigheden van jongeren (Lightfoot, Stein, Tevendale & Preston, 2011).

Subdoel 3c. De jongere heeft voldoende vaardigheden om zijn doelen te realiseren (zoals bellen naar instanties, invullen van formulieren, zelfstandig reizen, solliciteren, budgetteren, omgaan met groepsdruk, oplossen van ruzies, voeren van gesprekken).

De aanpak voor het leren van nieuwe vaardigheden is gebaseerd op de principes uit de operante en de sociale leertheorie, de cognitieve leertheorie en het zelfmanagementmodel van Kanfer (1975). Uitgangspunt van de operante leertheorie is dat iemand gedrag leert onder invloed van zijn omgeving. Belonen van bepaald gedrag leidt tot versterking van dit gedrag. Onaangename consequenties als gevolg van een bepaald gedrag zullen leiden tot het minder vertonen van dit gedrag. De begeleider geeft veelvuldig positieve feedback aan de jongere op gewenst gedrag. Hierdoor gaat de jongere dit gedrag steeds meer vertonen. De begeleider motiveert de jongere om in verschillende settingen met dit gedrag te oefenen en te ervaren welke positieve gevolgen het positieve gedrag kan hebben. Tevens leert de jongere dat bepaalde situaties of gebeurtenissen gedrag bij hem uitlokken dat niet effectief is (bijvoorbeeld moeder schreeuwt tegen jongere aan de telefoon, jongere scheldt terug en er ontstaat ruzie). Door inzicht te krijgen in deze mechanismen en te oefenen met alternatief gedrag (in plaats van terug te schreeuwen zegt de jongere dat hij gaat ophangen) leert de jongere nieuwe vaardigheden om met moeilijke situaties om te gaan. De begeleider gebruikt voor het leren van vaardigheden verschillende technieken als feedback geven, gedragsinstructies, model staan en gedragsoefening.

Daarnaast hanteert de begeleider cognitief-gedragsmatige technieken om de negatieve, disfunctionele gedachten en kernovertuigingen die vaak ten grondslag liggen aan het gedrag om te buigen (Beck, 1999). Er worden technieken ingezet als "storende en helpende gedachten" en het gebruik van thermometer en de eerstehulpkaart om gevoelens te onderkennen en ermee te leren omgaan. Hierdoor kan emotionele nood en inadequaat gedrag afnemen of verdwijnen (Elling, 2008; Foolen & Ince, 2013). De jongere leert ineffectief gedrag erkennen en beheersen waardoor hij zelfcontrole kan uitoefenen.

4. Onderzoek

4.1 Onderzoek naar de uitvoering

Beschrijf kort welke onderzoeken zijn gedaan en wat daarvan de uitkomsten waren. Stuur bij het indienen van het werkblad de volledige publicatie van ieder genoemd onderzoek mee.

- a) VertrekTraining: evaluatie van de VertrekTraining binnen Entrea in de periode 2011 en 2016 door jongeren, Isabel Alarcon, VanMontfoort, 2016
- b) Het betreft een kwalitatief onderzoek middels de exit-vragenlijst. Er zijn gegevens verzameld en geanalyseerd van 66 jongeren die bij jeugdhulporganisatie Entrea de VertrekTraining hebben gevolgd. Het is onbekend hoeveel jongeren in begeleiding zijn geweest. Bij het afronden van de VertrekTraining hebben jongeren de exit-vragenlijst ingevuld. De Exitvragenlijst Jeugdzorg (MOgroep Jeugdzorg, 2009) geeft jongeren (vanaf 12 jaar) de mogelijkheid hun oordeel te geven over de effectiviteit van de hulp die zij hebben ontvangen. De lijsten zijn in de periode oktober 2012 tot en met april 2016 afgenomen.
- c) Middels de exit-vragenlijst is de mening van jongeren gevraagd over de ontvangen hulp. Het gaat om een groep van 66 jongeren (37 meisjes en 29 jongens). De gemiddelde leeftijd bij afronden van de VertrekTraining is 16 jaar. De gemiddelde duur van een traject is 87 dagen. Jongeren geven als gemiddelde cijfer een 8,2 aan de VertrekTraining. Alle jongeren zijn het erover eens dat de VertrekTrainers goed hun werk doen. Bijna alle jongeren (65 van de 66) zijn het er mee eens dat de hulp goed is verlopen. Zij zijn geholpen bij de zaken die zij zelf belangrijk vinden en mochten zelf meebeslissen. Als antwoord op de vraag wat jongeren goed vinden aan de training, zeggen ze dat zij zich in hoge mate serieus genomen voelen door de VertrekTrainers. Deze luisteren goed naar wat de jongeren zelf te zeggen hebben en denken goed mee. Jongeren zijn van mening dat in de training samen met hen naar oplossingen en mogelijkheden wordt gekeken en dat niks wordt opgelegd. De betrokkenheid van de VertrekTrainers en het feit dat er snel actie wordt ondernomen op zaken die de jongeren zelf belangrijk vinden, vinden jongeren goed aan de VertrekTraining. Zij geven aan geholpen te zijn in moeilijke situaties. Bijna alle jongeren zijn van mening dat door de hulp van de VertrekTraining hun doelen voldoende zijn bereikt en dat ze geholpen zijn bij de problemen waarvoor ze zich hadden aangemeld. Zij zeggen voldoende te hebben geleerd om na de hulp zelf verder te gaan en meer vertrouwen te hebben in de toekomst. Als verbeterpunt noemt een aantal jongeren dat de hulp van 10 weken te kort is. Verder vinden ze de wachttijd voor zaken die geregeld moeten worden (bijvoorbeeld huisvesting) te lang.

4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten

De volgende twee studies gaan over de VertrekTraining (voormalige naam van Voorbereid op je Toekomst), en dus ook de vorige versie van de methodiek. De belangrijkste punten waarop Voorbereid op je Toekomst sindsdien is doorontwikkeld zijn: nieuwe hulpmiddelen die passen bij deze tijd, betere onderbouwing en uitwerking van de grondhouding en gespreksvaardigheden op basis van de theorie van nu, uitbreiden van de duur van de begeleiding. Er zijn geen aanpassingen gedaan in het einddoel of de subdoelen.

1. a) Toekomstgericht werken binnen de jeugdhulp. Wat is de meerwaarde van de inzet van de VertrekTraining voorafgaand aan Zelfstandigheidstraining. Maas, M., van Aar, J. (*under review*)

Het onderzoek is in Nederland uitgevoerd. ja

Het onderzoek betreft de hier beschreven, Nederlandse interventie (en niet een andere, soortgelijke interventie of een buitenlandse versie of variant). ja

Het onderzoek is uitgevoerd in de praktijk. ja

Er is een voormeting. nee

Er is een nameting. ja

Er is een follow-up meting van minimaal 6 maanden na het einde van de interventie. nee

b) Jongeren die in 2014 de VertrekTraining + Zelfstandigheidstraining volgden (n=25) zijn middels verschildtoetsen (t-test en chi-kwadraattoets) vergeleken met jongeren die alleen de Zelfstandigheidstraining volgden (n=25) op verworven competenties (TVA-74, van der Knaap, Beenker, & Bijl, 2004), doelrealisatie (GAS-scores; Kiresuk & Sherman, 1968), tevredenheid van jongeren (open vragen) en duur van hulpverlening (startdatum en einddatum van traject).

- De VertrekTraining is voor jongeren die willen onderzoeken wat hun toekomstplan is. De Vertrektrainer zit in een coachende rol en ondersteunt de jongere in het exploreren van zijn mogelijkheden. De meeste VertrekTraining-jongeren hebben een grote behoefte aan autonomie en zelfregie om van daaruit innerlijke motivatie voor het eigen toekomstplan te krijgen. Het vervolg zou de Zelfstandigheidstraining kunnen zijn.

- De Zelfstandigheidstraining is voor jongeren die vaardigheden willen aanleren die nodig zijn om zelfstandig te kunnen gaan wonen. De zelfstandigheidstrainer zit in een trainende/begeleidende rol en volgt samen met jongeren modules waarmee vaardigheden getraind kunnen worden. De meeste Zelfstandigheidstraining-jongeren bezitten bij start al enige innerlijke motivatie ten aanzien van het aanleren van vaardigheden omdat zij beseffen deze vaardigheden te moeten leren om het uiteindelijke doel van zelfstandig wonen te kunnen verwezenlijken.

Zowel de VertrekTraining als de Zelfstandigheidstraining zijn geënt op de competentietheorie en de 5 belangrijke pijlers van een stabiel leven (5 leefgebieden). In de VertrekTraining-training wordt de jongere uitgedaagd in deze 5 leefgebieden keuzes te maken terwijl in de Zelfstandigheidstraining de jongere wordt uitgedaagd in deze leefgebieden vaardigheden te ontwikkelen. Het inzetten van een VertrekTraining traject voorafgaande aan de interventie Zelfstandigheidstraining zou dus naadloos in elkaar moeten kunnen overlopen vanuit methodisch en theoretisch oogpunt.

Daarnaast wordt met de VertrekTraining beoogd de jongere een helder toekomstperspectief te bieden waarnaar hij/zij wil toewerken. Het gevolg is dat de jongere beter gemotiveerd is om te werken aan zelfstandigheid, waardoor de gestelde doelen en competenties sneller en/of beter behaald worden (Limbeek & Bahlmann, 2016). Hierdoor zal de duur van de Zelfstandigheidstraining mogelijk verkorten. Ten slotte zou, indien de doelen goed worden behaald en/of de trajectduur korter is, de jongere mogelijk meer tevreden zijn over het traject.

Om antwoord te geven op de vraag of de VertrekTraining voorafgaand aan de inzet van de Zelfstandigheidstraining een positief effect heeft op het Zelfstandigheidstraject van jongeren die nog weinig gemotiveerd zijn voor de Zelfstandigheidstraining, wordt een aantal verschiltoetsen uitgevoerd: het verschil tussen de groepen op de verworven competenties op voormeting (tweezijdige t-toets) en nameting (eenzijdige t-toets), het verschil in GAS scores voor de doelrealisatie (chi-kwadraat toets, kan alleen tweezijdig omdat $df > 1$), het verschil in gecategoriseerde antwoorden op de tevredenheidsvragen (chi-kwadraat toets, tweezijdig omdat $df > 1$) en het verschil in het aantal maanden dat het gehele hulpverleningstraject heeft geduurd (eenzijdige t-toets).

c) De jongeren uit beide condities scoren gelijk (geen significant verschil) op het totaal verworven competenties, doelrealisatie, tevredenheid en duur van hulpverlening. Voor twee specifieke competenties blijkt echter wel dat de jongeren die eerst de VertrekTraining hebben gevolgd meer hebben geprofiteerd van de Zelfstandigheidstraining dan de jongeren die niet eerst de VertrekTraining hebben gevolgd. Zij zijn namelijk aan het eind van de Zelfstandigheidstraining vaardiger in: Bij de eindmeting verschillen de twee condities op twee competenties: Participeren in onderwijs of werk (MVT-ZT = 2.39, SD = 0.52, MZT = 2.10, SD = 0.68, $t(48) = 1,68$, $p = .049$) en Opbouwen en onderhouden van sociale contacten en vriendschappen (MVT-ZT = 2.55, SD = 0.43, MZT = 2.24, SD = 0.54, $t(48) = 2,26$, $p = .014$) (eenzijdig getoetst). De conclusie luidt dat voor jongeren die op korte termijn zelfstandig moeten worden maar nog geen toekomstperspectief hebben, het inzetten van de VertrekTraining voorafgaand aan een Zelfstandigheidstraining leidt tot het aanleren van evenveel of meer competenties zonder dat het totale zorgtraject er langer van wordt.

2. a) VertrekTraining ter voorkoming van thuisloosheid bij jongeren. De empirische evaluatie van de ontwikkeling van een nieuw trainingsprogramma. Haaster, A.G.J. van, Veldt, M.C.A.E. van der & Bogaart, P.H.M. van den. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden (COJ). 1997.

Het onderzoek is in Nederland uitgevoerd. ja

Het onderzoek betreft de hier beschreven, Nederlandse interventie (en niet een andere, soortgelijke interventie of een buitenlandse versie of variant). ja

Het onderzoek is uitgevoerd in de praktijk. ja

Er is een voormeting. ja

Er is een nameting. ja

Er is een follow-up meting van minimaal 6 maanden na het einde van de interventie. ja

b) Het onderzoek vergelijkt een groep jongeren die de VertrekTraining volgt (de experimentele groep (N=67) met een vergelijkingsgroep (N=244). De groep is tot stand gekomen op basis van een selectie uit het zogeheten COM-bestand dat in de loop der jaren is opgebouwd met het instrumentarium dat ook in dit onderzoek wordt gebruikt. Een secundaire analyse op het COM-bestand laat zien dat er twee belangrijke voorspellers zijn voor thuisloosheid: ernstige gedragsproblemen voor opname (waaronder zwerven, weglopen, druggebruik) en een onstabiele gezinssituatie. Uit het bestand is vervolgens een vergelijkingsgroep van 244 jongeren samengesteld die net zoveel risico liepen om thuisloos te worden, maar

geen VertrekTraining hebben gekregen en voor wie wel follow-up informatie beschikbaar is.

De jongeren die in de VertrekTraining worden opgenomen hebben tot op zekere hoogte specifieke problemen. Ze hebben ten opzichte van niet opgenomen jongeren een labielere gezinsachtergrond, gebruiken meer hard- en softdrugs, vertonen meer zwerfgedrag en meer gedragsproblemen op school, worden vaker maatschappelijk lastig gevonden, plegen vaker diefstal en hebben vaker psychosomatische klachten. Het betreft jongeren met een slechte aanpassing in de residentiële voorziening. Op basis hiervan wordt geconcludeerd dat het jongeren betreft die een verhoogd risico lopen in de toekomst thuisloos te worden.

Instrumenten

Als onderzoeksinstrumenten worden de lijsten van de COM-procedure gebruikt en een, speciaal voor het onderzoek samengestelde, criterialijst. Het succes van de VertrekTraining wordt afgemeten aan de mate waarin de vijf criteria voor succes zijn bereikt. Deze criteria zijn: de jongere heeft een stabiele verblijfplaats, de jongere heeft een structurele dagbesteding (school of werk), de jongere heeft legale inkomsten en er is sprake van een balans tussen uitgaven en inkomsten, eventuele strafzaken zijn opgeschoond en er is sprake van een min of meer stabiel ondersteunend netwerk.

c) Bij beëindiging van de VertrekTraining is het 32% van de 54 deelnemers gelukt om alle vijf succescriteria te realiseren. Na een half jaar zijn deze vijf zaken in orde bij 46% van de 28 deelnemers waarvoor gegevens verzameld konden worden. Het lukt bij een veel grotere groep om vier van de vijf criteria te realiseren. Bij beëindiging van de VertrekTraining is dat gelukt bij 78% en na een half jaar zijn deze zaken nog in orde bij 71 procent. Een volledige vergelijking met de vergelijkingsgroep blijkt niet op alle vijf criteria mogelijk: voor die groep is alleen informatie beschikbaar over de stabiele verblijfplaats. Wel te vergelijken is meer globale informatie over de relaties met anderen en de overall aanpassing aan hun nieuwe situatie. Op deze punten verschillen de VertrekTraining-jongeren niet van de jongeren die zonder VertrekTraining een tehuis hadden verlaten. Wat betreft de resultaten aan de hand van de COM-procedure is geconcludeerd dat de VertrekTraining-jongeren volgens de plaatsers in vergelijking met andere uit de instelling vertrokken jongeren een 'gemiddelde' aanpassingscore hebben. Een vergelijking tussen de informatie over 'relaties met anderen' en 'overall aanpassing aan de nieuwe situatie' levert geen verschillen op tussen de experimentele en de vergelijkingsgroep.

Samenvatting directe aanwijzingen effectiviteit

Van Haaster, Van der Veldt & Van den Bogaart (1998): bij een derde van de jongeren die een VertrekTraining hebben gevolgd, is na afloop aan alle vijf criteria voldaan. Bij driekwart van de jongeren is aan vier van de vijf criteria voldaan.

Kritische kanttekening

Er is veel discussie over de betrouwbaarheid van het COM-instrument. Verder zijn de instrumenten waarmee het effect gemeten is, geconstrueerd en niet op betrouwbaarheid en validiteit onderzocht. Een tweede kanttekening betreft het

gegeven dat de VertrekTraining-jongeren gemiddeld scoren op aanpassing in de residentiële voorziening en dat bij hen deze risicofactor dus ontbreekt.

5. Samenvatting Werkzame elementen

- Stelt jongeren, hun verhaal en hun wensen centraal en werkt op basis van de presentiebenadering;
- Start met het opbouwen van een goede samenwerkingsrelatie;
- Bestaat uit een combinatie van praktische, materiële en psychosociale hulp;
- Is kracht- en toekomstgericht: het accent ligt op het creëren en benutten van (nieuwe) mogelijkheden;
- Heeft betrekking op verscheidene leefgebieden, waaronder in ieder geval de woonsituatie, de dagbesteding (school en/of werk) en het sociaal netwerk;
- Is gericht op competentievergroting, leren van vaardigheden en netwerkversterking;
- Omvat ook nazorg: na drie en zes en – bij voorkeur ook – twaalf maanden neemt de professional contact op met de jongere om te zien hoe het met hem gaat en of aanvullende hulp gewenst is.

6. Aangehaalde literatuur

Altena, A.M., Beijersbergen, M.D., Vermunt, J.K. & Wolf, J.R.L.M. (2018). Subgroups of Dutch homeless young adults based on risk- and protective factors for quality of life: Results of a latent class analysis. *Health Soc Care Community*, 26, e587–e597.

Baars, H., Uffing, H. & Dekkers, G. (1990) Sociale netwerkstrategieën in de sociale psychiatrie: een handleiding voor de geestelijke gezondheidszorg Bohn Stafleu Van Loghum

Baart, A. J. (2004). Een theorie van de presentie (3e vermeerd. dr.). Lemma.

Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall

Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.

Bartelink, C. (2013a). *Uithuisplaatsing: wat werkt?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Bartelink, C. (2013b). *Wat werkt. Motiverende gespreksvoering?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Bartelink, C. (2013c). *Wat werkt: Oplossingsgerichte therapie*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Beck, J.S. (1999). *Cognitive therapy; Basics and Beyond*. Nederlandse editie door H. Geluk (1999).

Boendermaker, L., van Rooijen, K., Berg, T., & Bartelink, C. (2013). *Residentiële jeugdzorg: wat werkt*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Bolt, A. (2006) *Het gezin centraal. Handboek voor ambulante hulpverleners*. SWP.

Brummelaar, M. D. C. ten, Boendermaker, L., Harder, A. T., & Knorth, E. J. (2011). *JeugdzorgPlus. Trajectzorg voor jongeren met ernstige gedragsproblemen*. Groningen, Uitgeverij Stichting Kinderstudies.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2023, 1 januari). *Uit huis gaan*. Geraadpleegd van www.cbs.nl

Deci, E.L. & Ryan, R.M. (2002). Overview of Self-Determination Theory: An Organismic Dialectical Perspective' in E.L. Deci & R.M. Ryan (eds.), *Handbook of Self-Determination Research* (pp. 3-34). Rochester: University of Rochester Press.

Duin, C. van, L. Stoeldraijer & J. Garssen (2013), 'Huishoudensprognose 2013–2060: sterke toename oudere alleenstaanden', *Bevolkingstrends* 61 (3), pp. 2–27.

Elling, M. (2008). *Denkfouten herstellen helpt bij veel kinderen met psychische problemen. Cognitieve gedragstherapeutische interventies voor jeugdigen*, Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut

Everson-Hock et al. (2011). Supporting the transition of looked-after young people to independent living: a systematic review of interventions and adult outcomes [Child Care Health Dev.](#) Nov;37(6):767-79.

Foolen, N., Ince, D. & de Baat, M. (2012). Wat werkt bij gedragsproblemen en gedragsstoornissen. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut

Foolen, N. en Ince, D. (2013). Cognitieve gedragstherapie. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Franken, M., de Groot, N., Lammersen, G. (2023). Wat werkt bij de aanpak van dak- en thuisloosheid onder jongeren? Movisie, kennis en aanpak van sociale vraagstukken. Geraadpleegd op 20 februari 2024, van [Wat-werkt-bij-de-aanpak-van-dak-en-thuisloosheid-onder-jongeren-2023.pdf](#) (movisie.nl)

Fransen, N. van den, Handel, C. & van Wolswinkel, L. (2009) Zwerfjongeren (z)onder dak. Casusonderzoek naar de overstap van Jeugdzorg naar Maatschappelijke Opvang. Amsterdam, DSP-groep

Gijtenbeek, J. (1996). Thuisloze jongeren op weg. Eindrapport van het evaluatieonderzoek van een nieuwe methodiek van hulpverlening aan thuisloze jongeren in Den Haag, Rotterdam en Utrecht. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut voor onderzoek van opvoeding en onderwijs.

Hair, H. J. (2005). Outcomes for children and adolescents after residential treatment: a review of research from 1993 to 2003. *Journal of Child and Family Studies*, 14 (4), 551-575.

Haaster, A.G.J. van, Veldt, M.C.A.E. van der & Bogaart, P.H.M. van den (1997). VertrekTraining ter voorkoming van thuisloosheid bij jongeren. De empirische evaluatie van de ontwikkeling van een nieuw trainingsprogramma. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden (COJ).

Haaster, A.G.J. van & Bogaart, P.H.M. van den (1998). VertrekTraining ter voorkoming van thuisloosheid bij jongeren. Evaluatie van de toepassing van het kwaliteitssysteem voor VT en van de kwaliteit van VT in de postexperimentele periode. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden (COJ).

Harder, A. T., Kalverboer, M. E., & Knorth, E. J. (2011). They have left the building. A review on aftercare services' outcomes for adolescents following residential youth care. *International Journal of Child and Family Welfare*, 14, 86-104.

Heerde, J. A., Hemphill, S. A., & Scholes-Balog, K. E. (2018). The impact of transitional programmes on post-transition outcomes for youth leaving out-of-home care: a meta-analysis. *Health & social care in the community*, 26(1), e15-e30.

Heineke D. (2007) Zwerfjongeren. Vraag, aanbod en beleid op een rij. Utrecht: Movisie.

Jong, P. de & Berg, I.K. (2001). De kracht van oplossingen. Lisse: Swets & Zeitlinger

Karababa, A. (2024). A Meta-Analysis of Solution-Focused Brief Therapy for School-Related Problems in Adolescents. *Research on Social Work Practice*, 34(2), 169–181. <https://doi.org/10.1177/10497315231170865>

Keesom, J., Veldt, M.C. van der & Warmer, S. (1999). *De VertrekTraining. Een kort maar krachtig aanbod voor jongeren op weg naar een eigen plek*. Utrecht: NIZW.

Lightfoot, M., Stein, J.A., Tevendale, H. & Preston, K. (2011) Protective factors associated with fewer multiple problem behaviors among homeless/runaway youth *J Clin Child Adolesc Psychol.* 40(6):878-89.

Lundahl, B., & Burke, B.L. (2009). The effectiveness and applicability of motivational interviewing: A practice-friendly review of four meta-analyses. In: *Journal of Clinical Psychology*, 65, 1232-1245.

McKeel, A. J. (2012). What works in solution-focused brief therapy: A review of change-process research. In C. Franklin, T. S. Franklin, W. J. Gingerich, & E. McCollum (Eds.), *Solution-focused brief therapy: A handbook of evidence-based practice* (pp. 130-143). New York: Oxford Press.

Mendes, P., & Moslehuddin, B. (2006). From dependence to interdependence: Towards better outcomes for young people leaving state care. *Child Abuse Review*, 15(2), 110-126

Miller, W.R. & Rollnick, S. (2002). *Motivational interviewing: preparing people to change*. New York/London: The Guilford Press.

Pehlivan, T. & Brummelman, J. (2015) *I'm Ready! – Perspectieven van jongeren op zelfredzaamheid na jeugdhulp*. Bronnenonderzoek. Amsterdam/Leiden: Stichting Alexander/DCI

Pfeiffer, S. I., & Strzelecki, S. C. (1990). Inpatient psychiatric treatment of children and adolescents: A review of outcome studies. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 29, 847-853

Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming (2015). *Richtlijn Residentiële Jeugdzorg* © NVO, BPSW en NIP. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Roets, G., Dewanckel, L., Samyn, S., Van Laethem, H., Schiettecat, T., Hermans, K., Demaerschalk, E., Wagener, M., Emmanuel, N., Moriau, J., De Moor, N., Forgues-Charue, O., De Muylder, B. (2022). *Dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen. Cijfers en geleefde ervaringen van jongeren*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.

Ryan, R.M., & Deci, E.L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, 68-78.

Schelling, F., Lier, L. van & Jansen, T. *Aansluiting 18-/18+* (2015). Hoe kunnen risicjongeren beter voorbereid worden op zelfstandigheid. Gouda: JSO.

Slot, N.W. (1988). Residentiële hulp voor jongeren met antisociaal gedrag. Lisse: Swets & Zeitlinger.

Slot, W. & Spanjaard, H. (1996). Ontwikkelingstaken voor ouders van jonge kinderen. Het competentiemodel en gezinsgerichte hulpverlening. In: *Jeugd en samenleving*, 1, 1996, pagina 3-19.

Slot N.W. & Spanjaard, H.J.M. (1999). Competentievergroting in de residentiële jeugdzorg. Hulpverlening voor kinderen en jongeren in tehuizen. Baarn: Uitgeverij Intro/ HB Uitgevers.

Spanjaard, H., Bijl, B., & Veldt, M.C. van der (2000). Implementatie en kwaliteitsbewaking van de VertrekTraining. Utrecht/Duivendrecht: NIZW/ PI Research.

Spanjaard, H. (2003). De VertrekTraining. Intensief ambulante hulp gericht op competentievergroting en netwerkversterking. Duivendrecht/ Utrecht: PI Research/ Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn.

Stams, G.J., Deković, M., Buist, K., & Vries, L. de (2006). Effectiviteit van oplossingsgerichte korte therapie: een meta-analyse. *Gedragstherapie*, 39(2), 81-94.

Steenbergen, F. van & Schipper, K. (2017). *De basis op orde. De borging van de overgangperiode 18min/18plus in vijf steden*. Rotterdam: DRIFT

Stein, M. (2006). Research review: Young people leaving care. *Child and Family Social Work*, jaargang 11, nummer 3, pagina 273-279.

Stein, M., & Munro, E. R. (Eds.) (2008). *Young People's Transitions from Care to Adulthood: International Research and Practice*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Steketee, M., Vandenbroucke, M., Rijkschroeff, R. (2009) (Jeugd)zorg houdt niet op bij 18 jaar. Utrecht: Verweij-Jonker Instituut.

Stoeldraijer, L. (2014). *Bevolkingstrends 2014. Jongeren blijven langer thuis wonen*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Ungar, M., Liebenberg, L., & Ikeda, J. (2014). Young People with Complex Needs: Designing Coordinated Interventions to Promote Resilience across Child Welfare, Juvenile Corrections, Mental Health and Education Services. *British Journal of Social Work*, 44, 675–693. doi:10.1093/bjsw/bcs147

Vereniging van Nederlandse Gemeenten. *Overgang jeugd naar jongvolwassenheid: 16-27*. Op 13 februari 2024 gedownload van <https://vng.nl/artikelen/over-16-27>

Wolf, J. (2016). *Krachtwerk. Methodisch werken aan participatie en zelfregie*. Bussum: Coutinho.

Wolff, M. de, Dekker-Van der Sande, F. Sterkenburg, P., Thoomes-Vreugdehil, A. (2014). *Richtlijn Problematische gehechtheid voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. NVMW, NIP, NVO

Yperen, T. van, Steege, M. van der, Addink, A. en Boendermaker, L. (2010) Algemeen en specifiek werkzame factoren in de jeugdzorg. Stand van de discussie. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Samenwerking erkenningstraject

Het erkenningstraject wordt in samenwerking uitgevoerd door het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), het RIVM Centrum Gezond Leven (CGL), het Kenniscentrum Sport & Beweging, Vilans, het Trimbos Instituut en MOVISIE. Door samen te werken aan het beoordelen van interventies volgens eenduidige criteria streven wij naar kwaliteitsverbetering in de betrokken werkvelden.

